

הווידוי מדעיכה לצמיחה

יחזקאל אלישמע בוצ'קו
ראש ישיבת ההסדר היכל אליהו

עריכה: אודיה בראון

ספריית עץ חיים

ניתן להשיג את החוברת:

ישיבת היכל אליהו

כוכב יעקב 90622, טל' 02-6550500, פקס' 02-9972115
hesder@gmail.com • www.toraisrael.com

©

כל הזכויות שמורות למחבר - תשפ"א - 2021
חל איסור לצלם מן החוברת למטרות מסחריות.
מותר לצלם לצורך לימוד.

עימוד ועיצוב: אדרת מורגנשטרן

תוכן עניינים

5	הווידוי - מדעיכה לצמיחה.....
5	חלק א "וכל המרבה להתוודות... הרי זה משובח".....
5	הקדמה.....
8	סברה ראשונה - מתוך רגשות האשם תצמח תשובה גדולה.....
9	סברה שנייה - הפרדה בין המעשה לבין העושה.....
12	חלק ב האם צריך לפרט את החטאים?.....
12	א. האם צריך לגלות את העבירות או להסתירן?.....
	ב. מה דינן של עבירות שכבר התוודינו עליהן ביום כיפור - האם צריך לשוב ולהתוודות עליהן בכל יום כיפור מחדש?.....
14	דעה א: אין להתוודות על עוונות ישנים.....
15	דעה ב: יש לחזור ולהתוודות מדי שנה בשנה גם על עבירות ישנות.....
17	ג. האם צריך לפרט את החטאים?.....
21	שיטת המהרש"א.....
21	הלכה למעשה.....
24	כיצד ננהג הלכה למעשה?.....
25	התכלית של יום הכיפורים.....
26	לסיכום.....

הווידי - מדעיכה לצמיחה

חלק א

"וכל המרבה להתוודות... הרי זה משובח"

הקדמה

באחר מימי אלול האחרונים זכיתי לשוחח עם יהודי יקר על ענייני דיומא. הוא סיפר לי שבכל שנה כשמגיעים ימי הסליחות הוא חש קושי גדול באמירת הווידי. קשה לו להתחבר להלקאה העצמית הממושכת, כשם שקשה לרבים מאיתנו להתחבר בתשעה באב לכל מנהגי האבלות.

אני דווקא אוהב מאוד את ימי אלול, את החודש הקטן שמכין אותנו לימי הכפרה והסליחה, אך אותנו היהודי אמר לי שהחודש הזה "כבד עליו". הוא הרגיש שההגעה לבית הכנסת לאמירת סליחות גורמת לו למרירות, ושיום כיפור בכללותו משרה עליו מועקה. ניסיתי להבין ממנו מהו מקור המועקה, ומתוך ליבון הדברים התחלנו לדבר על רגשות אשמה.

רגשות אשמה מופיעים אצל האדם כשהוא מרגיש שהוא "לא בסדר", או לא מספיק בסדר. לפעמים יש ברגשות אלו משהו טוב, כי הם מעוררים את האדם לשנות את דרכיו, להתקדם ולהפוך את ה"לא בסדר" ל"בסדר", אבל בדרך כלל אלו רגשות מסוכנים ביותר, שעלולים להטביע את האדם בתהום של ייאוש. נסו לחשוב רגע על דבר אחד שאינכם שלמים איתו, נסו להאשים את עצמכם בכל הקשור אליו, להטיח בעצמכם כמה אתם רעים ואיומים... עד מהרה תגלו שגם הגוף עצמו מרגיש את השבר. אם היינו מצמידים אלקטרודות לאדם בשעה

שמטיחים בו האשמות היינו רואים בגרף איך כל גופו נדרך ומתכווץ... לעומת זאת כשאדם זוכה לשבח ולעידוד - "כל הכבוד", אשריך" - הוא זורח! עובדה זו ניכרת היטב בחינוך ילדים. למשל כשאומרים לילד קטן "איזה יופי, ראיתי שפינית את הכלים מהשולחן!" - הוא מייד ירצה לעשות זאת שוב, ולהוסיף עוד מעשים טובים. למילה טובה יש כוח עצום לעודד ולהצמיח את הביטחון העצמי ואת הרצון להתקדם. לאור התובנות הללו ניסינו לנתח את הווידוי. מה עניינו של הווידוי? מה הוא אמור ללמד אותנו? עם אילו כוחות אנו צפויים לצאת מיום הכיפורים אחרי שהטחנו בעצמנו וחזרנו והטחנו את המילים "אשמנו, בגדנו, גזלנו, דיברנו דופי..."?

אני חייב להודות שעד לאותה שיחה אהבתי מאוד את הווידוי, ולא הסתפקתי רק במילים הפשוטות אלא גם הוספתי את כל התוספות וההרחבות שהיו כתובות בדף שקיבלתי כשהייתי בתיכון. בדף הזה מופיעות כמה שורות של פירוט על כל היגד, בתוספת חטאים נלווים באותה האות. "אשמנו" - אכלנו מאכלות אסורים, אכלנו בלי ברכה, איחרנו לתפילה... "בגדנו" - ברכנו ברכה לבטלה, ביטלנו תורה... "גזלנו" - התקשרנו מהטלפון בעבודה בלי לבקש רשות מהבוס, דיברנו בשעות העבודה... וככל שהפירוט גדול יותר תפילת העמידה נמשכת זמן רב יותר ואפשר לשקוע עמוק יותר בתוך החטאים. אבל אודה על האמת, לי זה עשה טוב. בכל שנה חיפשתי את הדף לפני יום כיפור, ואם לא מצאתי אותו הצטערתי מאוד.

בעקבות השיחה עם ידידי היקר עיינתי קצת בנושא, וכל האמיתות הברורות שליוו אותי החלו מעט להתערער. פתאום לא היה לי ברור איך אנהג ביום הכיפורים הבא. הרי תמיד דבקתי בגישת הרמב"ם ש"כל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח"¹, ותמיד הזכרתי את ההקבלה ל"וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה

1. הלכות תשובה א, א.

משובח². אבל למען האמת, אף פעם לא העמקתי בשאלה המתבקשת - מה כל כך משובח כאן?

בסיפור יציאת מצרים קל יותר להבין את השבח הטמון ב"כל המרבה". בליל הסדר נכנסים לעומק החוויה של סיפור יציאת מצרים. האריכות הרבה בסיפור יציאת מצרים איננה רק אריכות בזמן אלא גם באיכות, ברמת החוויה. אין משמעות רק לשעת סיום הסדר - אם סיימנו בשתיים בלילה או בשלוש לפנות בוקר - אלא לחויית הסיפור. האם חויינו חוויה עוצמתית? האם הרגשנו כאילו אנחנו בעצמנו יצאנו ממצרים³? ואכן יש משפחות שעורכות הצגות עם הילדים כדי לחוש את סיפור יציאת מצרים, וכל בני המשפחה נושאים שקים על כתפיהם וצועדים יחד ממצרים אל המדבר. גם סימני הסדר מכוונים אותנו אל החושים. אנו אוכלים מרור כדי לחוש את המרירות של העבדות ומסבים על גבי כרים כדי להרגיש בני חורין. ליל הסדר מלווה בהמון עזרים שמטרתם לעורר את ההזדהות עם עם ישראל במצרים ואת ההתפעלות שכולנו יצאנו משם.

אולי, חשבת, כך בדיוק עובד הווידי. ככל שמרבים להתוודות כך נכנסים לעומק החוויה. כשמטיחים על הלב פעם אחר פעם "אשמנו, בגדנו, גזלנו..." כבר מרגישים ממש חטאים, ואם גם מפרטים את פרטי החטאים והאשמות תחת כל כותרת - על אחת כמה וכמה. איזו תשובה אדירה נדרשת מאיתנו אחרי כל כך הרבה חטאים!

ראיתי שהרב נבנצל כתב בשם הרב שלמה זלמן אורבך שטוב שהאדם יערוך רשימה של חטאים מדויקים שהוא זוכר שחטא ויפרט אותם בכוונה רבה, וביום כיפור יעבור על הרשימה המכובדת, יעיין בה היטב ויתוודה על כל אחת ואחת מעבירותיו. ואם נכשל בעבירה

2. הגדה של פסח.

3. "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים" (פסחים קטז, ב; הגדה של פסח).

מסוימת פעמים רבות, ראוי שיחזור עליה בווידוי פעם אחר פעם, ייכנס לעומק אווירת הווידוי וינקה את כל חטאיו. ואני הייתי מרוצה מהזכות שניתנה לי לנקות את החטאים מן השורש - עד שפגשתי את אותו היהודי שסיפר שבכל שנה הוא רק מחכה שיום הכיפורים יסתיים. החלטתי לבחון את העניין מחדש ולנסות להבין מהי התרומה הגדולה שטמונה בפירוט החטאים. העליתי כמה סברות, אך הן לא הניחו את דעתי. להלן אפרט את הסברות שעלו, ולאחר מכן אנסה לבחון מתוך המקורות אם אומנם יש בהן ממש.

סברה ראשונה - מתוך רגשות האשם תצמח תשובה גדולה

לא קל להתוודות. לא קל להודות ששגינו וטעינו והחמצנו את המטרה. על אחת כמה וכמה כשמדובר בחודש שלם של וידוי. את כל הרע שעשה האדם במשך השנה הוא מטיח בעצמו בבת אחת: איחרתי לתפילה, לא הקפדתי בכשרות, דיברתי לשון הרע ועוד ועוד... והוא ממשיך להטיח וצריך לספוג את כל הרעות שעשה ושחטא ושפשע. למעשה האדם עומד כביכול מול מראה ומוכיח את עצמו: איזה מין יהודי אתה? עם כל כך הרבה חטאים אני במקומך הייתי מתבייש לעמוד מול המראה! אתה חייב לחזור בתשובה ולבקש סליחה ומחילה וכפרה.

וכך הוא עושה ארבעים יום, מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, יום אחר יום, וממשיך להכות בעצמו ולהכריז איזה אדם נורא הוא. ואם הוא עדיין לא השתכנע - יש יום כיפור. אחרי מנוחה קצרה מהווידוי בראש השנה מגיע יום הכיפורים, ושוב הוא חוזר תפילה אחר תפילה: על חטא שחטאנו לפניך באל"ף, ועל חטא שחטאנו לפניך בבי"ת, ועל חטא שחטאנו לפניך בגימ"ל ובדל"ת ובכל האותיות, בלי לוותר. מאל"ף ועד תי"ו. הוא מרגיש כל כך אשם, ותחושת האשמה מעוררת בו צורך גדול לחזור בתשובה, וממעמקים הוא קורא לה: "ועל כולם אלוה-

סליחות סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו!"

והינה מגיע סיומו של יום הכיפורים, וזה הזמן לומר די, הגיע הזמן להביט קדימה, לשפר מה שאפשר, לצמוח מחדש. לאורך היום כולו ניקינו את עצמנו היטב היטב מכל החטאים, והקב"ה זרק עלינו מים טהורים. חזרנו בתשובה שלמה ועילאית וכאילו נולדנו מחדש, זכים וטהורים ונטולי חטאים.

זו אכן סברה יפה וטובה, אך ספק גדול אם היא משקפת את המציאות. האומנם אפשר ברגע אחד למחוק את כל ההכאות על חטא ולהיוולד מחדש, או שמא אחרי שהתעסקנו בעומק הרע אנו עלולים לחוש כה רעים ושפלים עד שיקשה עלינו להתרומם חלילה? לאור הבנת הסכנה ניסיתי לחפש הסבר נוסף לעניין הווידוי.

סברה שנייה - הפרדה בין המעשה לבין העושה

הווידוי המורכב מפעלים בלשון עבר - ולא משמות תואר - מעיד שאין זהות בינינו לבין פעולותינו. אומנם אשמנו, בגדנו וגזלנו - אך ודאי שאיננו אשמים, בוגדים וגזלנים חלילה. אנחנו אנשים צדיקים וטהורים, אך מעדנו וכשלנו מפעם לפעם ופעלנו שלא כשורה.

ישנו כלל חשוב מאוד בחינוך שנעוץ בדיוק בנקודה זו. להורים ולמחנכים יש השפעה עצומה על עיצוב דמותו של הילד הרך. איך הופכים ילד לשקרן? משכנעים אותו שהוא שקרן. ילד קטן לפעמים משנה קצת את האמת ומעגל פינות. הוא משנה מפני השלום, מכוח הדמיון, או משום שהוא קצת מפחד להודות במעשה שעשה. נניח שהילד טעם קצת מהעוגה שהייתה מיועדת לאורחים. שאלנו אותו אם הוא אכל מהעוגה בלי רשות, והוא הכחיש. הקשינו עליו - "אבל השארת טביעת אצבעות!", והוא מייד התגונן: "זה בכלל לא האצבעות שלי, זה של מישהו אחר". אופס. מה תהיה תגובתנו? אפשרות אחת היא להטיח בו: "אתה סתם שקרן! אתה אכלת ולא אף אחד אחר!"

אפשרות אחרת היא לומר: "חבל שלא אמרת את האמת. בבית שלנו לא משקרים. זה לא בסדר לשקר, אבל אני יודע שבדרך כלל אתה דובר אמת. אתה ילד צדיק".

ההבדל בין "אתה שקרן" לבין "אתה משקר" הוא הבדל עצום. שקר יכול לנבוע ממעידה חד פעמית, אך "שקרן" זו תווית, זו הגדרת מהות. אם ילד שיקר פעם או פעמיים או שלוש הוא לא הופך לשקרן במהותו. כשמועדים אפשר לקום ולהתרומם, אך מהגדרות ותבניות קשה יותר להשתחרר.

חשבתי שזו בדיוק הנקודה המרכזית בווידוי. אנחנו נדרשים לפרט את המעידות שמעדנו מתוך אמונה שאפשר לתקן. נכון, אכלתי לפעמים בלי ברכה, אבל בדרך כלל אני זוכר לברך. אני אדם שמברך - ואפילו מברך בכוונה - אבל בכמה הזדמנויות לא הייתי מרוכז וכשלתי. וכן, אני מודה ומתוודה, גם גזלתי. אני בוודאי לא גזלן, אבל פעם לקחתי בטעות משהו שאיננו שלי. וגם דיברתי דופי, אבל אני באמת לא רכלן. נכון, אני לא מושלם, ופעם-פעמיים או מאה פעמים דיברתי דופי במישהו אחר, אבל אני יודע שזה לא היה בסדר. אני מקבל עליי להשתדל יותר.

זו העמדה הנכונה גם ביחס שלנו לזולת. יש לנו נטייה טבעית לזהות את האדם עם המעשה שהוא עשה. אדם שדיבר לשון הרע הופך אצלנו אוטומטית ל"רכלן", אדם שנתפס בשקר הוא "שקרן" וכן הלאה - אך זו הסתכלות מוטעית. בדרך זו אנחנו יוצרים מציאות, ובמקום לדון אדם לכף זכות אנחנו מקבעים אותו בתוך תבנית ולמעשה מעודדים אותו להישאר נטוע בה.

רבי נחמן מברסלב מלמד אותנו איך להתנתק מהמבט המקבע ולדון לכף זכות. צריך לחפש את הנקודה הטובה בכל אדם, לא לזהות את האדם עם המעשים הרעים שלו אלא להפך - להתבונן בטוב שבו ולהבין שזו מהותו, ומתוך מבט זה הוא יחזור בתשובה. ההסבר לכך פשוט מאוד: ברגע שאדם חוטא ומחליט שזהו, החטא זה אני, כל

המחסומים מוסרים מאליהם. אם אני "דברן לשון הרע" אז ממילא מותר לי לדבר לשון הרע. זוהי הסכנה הגדולה - אם אנחנו מזהים את עצמנו עם המעשים שעשינו אנחנו "נכנסים לתוך הדמות", לתוך הזהות המוגדרת, ומתקשים להתנתק ממנה. לכן נטייתי לחשוב שזה המוקד של הווידוי - להבין בדיוק שאף שחטאתי פה ושם אני לא "חוטא". אני אדם זך וטהור שיכול לתקן את כל החטאים שחטאתי.

"חוזר ומתוודה"?

ואולם על אף ההסברים היפים הרגשתי קושי בהבנה זו, כי הרמב"ם כותב בהלכות תשובה (ב, ה) שמי שהתוודה על עבירה בשנה שעברה יחזור ויתוודה עליה גם ביום כיפור הזה. כיצד ייתכן? אם במהותי אני צדיק וטהור - מה פשר העלתן באוב של עבירות האתמול?

ניסיתי ליישב את דברי הרמב"ם עם השיטה שלי ולטעון שאולי אפילו אחרי שהתוודיתי במשך ארבעים יום והכרזתי שאני לא חוטא סדרתי אלא רק מעדתי מפעם לפעם, ושהמעשים שעשיתי אינם מגדירים את מהותי, עדיין בתוכי נפשי מנקרת איזו נקודה שחורה ומייסרת, שדוקרת ומזכירה שעשיתי משהו לא טוב ושאוּלי בכל זאת אינני כה צדיק כפי שאני מנסה לשכנע את עצמי... ולכן, גם אם עברה כבר שנה עליי להזכיר לעצמי חזור והזכר שבתוכי אני טוב גמור, וגם אם העבירה נעשתה לפני שלוש שנים או שמונה שנים אני שב ומכריז: זה לא אני! זו הייתה טעות חד פעמית, מעילה נקודתית. ככה רציתי לפרש את הרמב"ם. הווידוי הארוך והמפורט נועד לנטוע עמוק בנפש את ההבנה שאומנם אני מתחרט על כל החטאים שחטאתי אך אני יודע שהם אינם מגדירים אותי. ואני חוזר על כך שוב ושוב ומשנה לשנה - ו"כל המרבה להתוודות הרי זה משובח" - כי ככל שארבה להתוודות אפנים עמוק יותר שאינני מזוהה עם חטאיי. אבל כנראה שהסבר המשכנע הזה לא הצליח באמת לשכנע אותי, ומצאתי את עצמי שואל ומתלבט האם השיטה שהצעתי אכן נכונה.

אף שיש בשיטה זו עקרונות חינוכיים חשובים מאוד, יש בה גם

סכנה גדולה, שכן אם אני משוכנע שאני בסדר ושכל המעידות שלי הן חיצוניות וכלל אינן מאפיינות אותי - אני עלול להיתקע במקום. אם הכול בסדר, לשם מה להתקדם?

חלק ב

האם צריך לפרט את החטאים?

עד כה ניסינו להסביר מה עומד מאחורי האריכות הרבה בווידוי, בהתבסס על שיטת הרמב"ם שכל המרבה להאריך בווידוי הרי זה משובח. ואולם יש לשאול: האומנם פירוט החטאים הוא חובה? נבחן את הסוגיה דרך שלוש מחלוקות המופיעות במסכת יומא (פו, ב), וננסה להבין כיצד יש לנהוג הלכה למעשה, תוך עיון בדעותיהם השונות של הראשונים.

א. האם צריך לגלות את העבירות או להסתירן?

אמר רב יהודה: רב רמי, כתיב "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב, א), וכתיב "מכסה פשעיו לא יצליח" (משלי כח, יג). לא קשיא, הא בחטא מפורסם הא בחטא שאינו מפורסם. רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום.

רב מעלה קושיה משני פסוקים הסותרים לכאורה זה את זה: בפסוק אחד כתוב "אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פֶשַׁע כָּסוּי חַטָּאָה", וממנו משתמע שטוב לכסות את העבירות ולא לפרסמן, ואילו בפסוק אחר כתוב "מְכַסֶּה פֶשַׁעוֹ לֹא יִצְלִיחַ" - כלומר ראוי שלא לכסות את הפשעים! מהו אפוא הדין, האם יש לגלות את הפשעים או לכסותם? תשובת הגמרא: לא קשיא, אין הפסוקים מקשים זה על זה, משום שהם

עוסקים בסוגים שונים של חטאים. הגמרא מעלה שתי אפשרויות להבדל בין החטאים:

1. הפסוק הקובע כי "מִכֶּסֶה פְּשָׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ" עוסק ב"חטא מפורסם", כלומר חטא שכבר נודע ברבים. על חטא כזה טוב יעשה האדם אם יודה עליו, יתבייש בו, ומתוך כך ירבו הסיכויים שלא ישוב לעשותו. אולם על "חטא שאינו מפורסם" נאמר "אֲשֶׁרִי נְשׂוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה". חטא שאיש אינו יודע עליו עדיף שלא יתפרסם, ומוטב שהאדם יתוודה עליו ויחזור עליו בתשובה בצנעה. פרסום החטא עלול להביא לחילול השם, כדברי רש"י שם: "בחטא שאינו מפורסם לא יגלה חטאו, וכבוד השם הוא, שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא מיעוט כבוד שמים הוא".

הכרתי פעם אדם שהשמיץ אדם אחר שלא בידיעתו. כשייסר אותו מצפוננו הוא הלך לאדם שהשמיץ והתוודה בפניו - כך וכך אמרתי עליך, ואני מבקש סליחה. כשהוא סיפר לי על כך הוכחתי אותו: לשם מה אמרת לו את הדברים? הלוא קודם הוא לא ידע ולא נפגע, ודווקא עכשיו פגעת בו?! ענה לי הפוגע שהוא רצה להשתחרר מהמטען שרביץ עליו. אמרתי לו: אם אתה רוצה להשתחרר לך לבית הכנסת, עמוד לפני ארון הקודש ותשתחרר לפני הקב"ה - אבל אל תפגע במישהו אחר לשם כך! אם היה דבר החטא מתפרסם ודאי שהיה צורך להתנצל לפני הפגוע, אך אם לא פורסם החטא - "אֲשֶׁרִי נְשׂוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה".

2. "מִכֶּסֶה פְּשָׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ" נאמר על עבירות שבין אדם לחברו - שאותן ראוי לפרסם ברבים, כדברי רש"י שם: "יגלה לרבים, שיבקשו ממנו שימחול לו". הפסוק השני דן בעבירות שבין אדם למקום, שהן דבר שבין האדם לבוראו ויפים להן הצנעה והכיסוי - "אֲשֶׁרִי נְשׂוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה".

פרסום חטא שבין אדם לחברו יכול להועיל - הן בתיווך בין הצדדים הן בהשפעת החברה על החוטא שלא יחזור לסורו, אך אין צורך לשתף

אחרים בדברים שבין האדם לבין בורא עולם. אדרבה, בפרסום חטאים שבין אדם למקום יש ממד של חילול ה'. אדם שמרד במלך ראוי לו שיתבייש במעשיו - ולא יוסיף חטא על פשע ויגלה את רוע מעלליו ברבים.

ב. מה דינן של עבירות שכבר התוודינו עליהן ביום כיפור - האם צריך לשוב ולהתוודות עליהן בכל יום כיפור מחדש?

ראינו קודם שלדעת הרמב"ם יש לשוב ולהתוודות על אותן העבירות בכל יום כיפור מחדש. ואולם דעה זו נתונה במחלוקת שמקורה בגמרא, ולא כל הפוסקים פסקו כדעת הרמב"ם.

דעה א: אין להתוודות על עוונות ישנים

תנו רבנן עבירות שהתודה עליהן יום הכיפורים זה לא יתודה עליהן יום הכיפורים אחר, ואם שנה בהן צריך להתוודות יום הכיפורים אחר. ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן, עליו הכתוב אומר "ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו" (משלי כו, יא).

"עבירות שהתודה עליהן יום הכיפורים זה לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר" - אין לחזור ולהתוודות על עבירות שכבר התכפרו בשנה שעברה. התחרטנו, התכפרנו, סיימנו. עכשיו מביטים קדימה, מתחילים התחלה חדשה.

"ואם שנה בהן צריך להתוודות יום הכפורים אחר" - כמוכן, אם אדם עבר שוב את אותה העבירה היא כבר אינה שייכת לשנה שעברה, זו עבירה חדשה מהשנה, ועליה צריך להתוודות.

"ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן" - אדם החוזר ומתוודה על חטא ששייך לעבר, עליו הכתוב אומר "כְּכֶלֶב שֶׁבַע עַל קֵאוֹ כְּסִיל שׁוֹנֶה בְּאֻלְתּוֹ" - חכמינו הדוגלים בשיטה הראשונה רואים בחומרה את ההיתקעות בעבר וממחישים זאת בפסוק קשה שאינו משתמע לשני פנים! אם התוודית בשנה שעברה, קיבלת עליך שלא לשוב על אותו

החטא והצלחת בכך, מה אתה חוזר ומזכיר שוב את החטא ההוא? כל אדם צריך להתבונן ולראות במה התקדם מהשנה שעברה. בכל שנה מתקדמים קצת, ואם הצלחנו להתגבר על דברים שהתוודינו עליהם בשנה שעברה - אף שלא נעשינו מושלמים - התקדמנו התקדמות משמעותית! אינו דומה שיעור א' לשיעור ב', ואינו דומה שיעור ב' לשיעור ג' וד' וה', והנשוי איננו עומד במקום שעמד בהיותו רווק, וגם לא במקום שיזכה לעמוד בהיותו אב לילדים וסב לנכדים. החיים מתקדמים ומזמנים אתגרים וניסיונות, וכל התמודדות מעניקה הזדמנות לעליית קומה בעבודת המידות. אי לכך המפשפש בעבירות ישנות שכבר פרש מהן כמוהו ככלב השב לאחוריו לפשפש בפסולת שיצאה מגופו. קריאת הגמרא חד משמעית: חטאת? חזרת בתשובה? המשך הלאה!

דעה ב: יש לחזור ולהתוודות מדי שנה בשנה גם על עבירות ישנות

רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שכן שהוא משובח, שנאמר "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד" (תהלים נא, ה), אלא מה אני מקיים "ככלב שב על קיאו" וגו'? כדרב הונא, דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא אימא נעשית לו כהיתר.

רבי אליעזר בן יעקב סבור שאדרבה, החוזר ומתוודה משנה לשנה משובח הוא, שכן הכפרה אף פעם אינה מלאה ומשהו מהחטא נותר דבוק באדם גם לאחר שהתוודה עליו, כשם שאמר דוד המלך "פִּי פִּשְׁעֵי אֲנִי אֲדַע וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָּמִיד". לפיכך יש לשוב ולהתוודות על פשעי העבר, כדברי רשי: "וחטאתי נגדי תמיד - איני סבור שכפרת לי, והרי הוא תמיד כאילו הוא נגדי עומד".

אם כן, כיצד מתמודד רבי אליעזר בן יעקב עם הפסוק המוכיח כביכול שאין לשוב ולהתוודות? לדעתו הפסוק מלמד דבר אחר, כפי שהגה רב הונא: "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו". מי

שחוזר פעמיים על אותה עבירה, כביכול העבירה נעשית לו מותרת. הייתכן? כמובן שאמירה כזו מעלה מייד זעקת תמיהה: "הותרה לו סלקא דעתך"? אך מייד באה ההבהרה: "אלא אימא: נעשית לו כהיתר" - זה כוחו של ההרגל. כשאדם עושה מעשה אסור הוא נרתע בהתחלה, בפעם השנייה כבר קל לו יותר, ואם הוא חוזר פעם אחר פעם על אותו המעשה הוא כבר שוכח שהוא אסור. זה נעשה לו טבעי, והוא מתייחס אל המעשה כאל דבר מותר.

אכן לצערנו יש לכולנו כל מיני הרגלים, עבירות שאנחנו עוברים מדי שנה בשנה. ההתמודדות עם היצר הרע אינה קלה כלל, ובלי לשים לב אנו חוזרים על אותן העבירות. אך חשוב תמיד לזכור שאלו מעידות! שחס וחלילה לא נתבלבל מכוחו של ההרגל ונחשוב שהדברים מותרים.

זהו כוחו הגדול של יום הכיפורים, שחוזר משנה לשנה ומזכיר שיש טוב ויש רע. אנחנו בני אדם, יש לנו עליות וירידות וגם כמה נפילות פה ושם. כל עוד אנו מבינים שסטינו נוכל תמיד לחזור אל דרך המלך, אך אסור חלילה לטשטש את הגבולות ולקרוא לרע טוב. כשמתחילים לעשות מהרע אידאולוגיה הוא הופך לאסון. יום הכיפורים עוזר לנו לזכור את חולשותינו ולנסות להתגבר עליהן בלי להשלים עימן.

כדי להבין לעומק את שיטת רבי אליעזר בן יעקב ננסה להשוות את הווידוי, דרך משל, לספוג ניקוי. אנו מסבנים כלי בספוג מסובן, מקרצפים את כל הלכלוך, הכול נראה מבריק, אבל אחרי ששוטפים את כל הסבון מסתבר שאיכשהו נשאר עוד משהו. הסיר לא חזר לברק המקורי שלו. זו הסיבה שהמציאו את הסנט-מוריץ... משרים את הסיר עשר דקות ופתאום הכול עולה. כל הכתמים מששת ימי בראשית צפים ומתגלים, ובאמת נראה שכבר אין עוד מה לנקות. אך הפלא ופלא - אפילו עם סנט-מוריץ נשאר לפעמים משהו בעומק, וצריך להשרות עוד כמה פעמים עד שהכול ייעלם וישוב לקדמותו. רבי אליעזר בן יעקב אומר למעשה שהעבירה לכלכה את הנשמה

ושצריך לעמול קשה כדי להסיר את כל הכתמים עד תום. צריך לקרצף ולהתוודות, להוריד שכבה ועוד שכבה. הורדת את הכתם בשנה שעברה? תוריד שוב, תבריק עוד קצת, שים סנט מוריץ עוד כמה פעמים, עוד כמה שנים, עד שתהיה נקי באמת בלי כל רבב. ואכן פעמים רבות גם אחרי שחזרנו בתשובה וחשבנו שהכול מאחורינו הזיכרון לא נמחק לגמרי. זה נרשם בקורות החיים, מתועד בתיק האישי. עברת עבירה לפני עשר שנים ואתה עדיין מרגיש איזו צביטה? עדיין זוכר שביצעת אותה? אז תתוודה שוב השנה, ושוב בשנה הבאה, עד שבערוב ימיך לא ייוותר בך שום רושם מאותה העבירה ותדע שאתה באמת ובתמים כבר לא קשור אליה.

ג. האם צריך לפרט את החטאים?

וצריך לפרוט את החטא, שנאמר "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב" (שמות לב, לא), דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא אומר "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב, א). אלא מהו שאמר משה "ויעשו להם אלהי זהב"? כדברי ינאי, דאמר רבי ינאי אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם, כסף וזהב שהרבית להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שיעשו אלהי זהב.

הגמרא מביאה מחלוקת בין רבי יהודה בן בבא ורבי עקיבא, שניהם מעשרה הרוגי המלכות, אם צריך לפרט את החטא אם לאו. רבי יהודה בן בבא סובר שצריך לפרט. מהיכן הוא לומד זאת? מהפירוט המדויק בדברי משה לה' אחרי חטא העגל: "אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חָטָא גְדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב".

רבי עקיבא חולק על רבי יהודה בן בבא ומביא ראיה שלא צריך לפרט את החטא - מהפסוק המוכר לנו מהמחלוקת הקודמת: "אֲשֶׁרִי נְשׂוּי פֶשַׁע כָּסוּי חָטָא". רבי עקיבא הוא האיש הצופה אל הבאות. הוא

איננו רואה בעבר שום מכשול בדרך אל העתיד, ומוכיח שגם בגיל ארבעים אפשר להתחיל ללמוד בכיתה אל"ף. רבי עקיבא אינו מוכן להתבוסס בזיכרון החטאים. הוא מביט אל האופק, אל ההמשכיות, וכששועלים מהלכים בבית קודשי הקודשים הוא רואה את הגאולה הקרבה ובאה.

כדי לבסס את שיטתו נדרש רבי עקיבא להתמודד עם הראיה שהביא רבי יהודה בן בבא מחטא העגל, ולפיה לכאורה יש לפרט את החטא. כיצד מסתדרים דברי רבי עקיבא עם הפסוק המפרט את חטאם של ישראל בעגל?

מסתבר שרבי עקיבא לומד מראייתו של רבי יהודה בן בבא את ההפך הגמור! הוא רואה בפסוק התנערות מוחלטת מן החטא! לדברי רבי עקיבא משה כביכול טוען כלפי מעלה: בני ישראל חטאו רק בגלל הכסף וזההב שאתה, ריבוננו של עולם, נתת להם! "כסף וזהב שהרבית להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שיעשו אלהי זהב!" מה אתה בא אליהם בטענות? אם לא היית נותן להם כסף וזהב הם לא היו עושים את העגל! מה, אתה לא יודע שמי שיש לו כסף וזהב שוקע בחומריות ועלול לחטוא?

דברים קשים מאוד אומר רבי עקיבא. במקום לקבל אחריות - חטאתי ועשיתי כך וכך - יש השלכה של החטא על הקב"ה. כל העבירות שלי הן רק בגללך, ריבוננו של עולם! אילולא אמרם רבי עקיבא לא היינו יכולים להעלות את הדברים על דל שפתינו.

הד לדבריו של רבי עקיבא נמצא במשנה ברורה, אשר כתב בשם קדמונים: "בשעת אמירת הוידוי כשמזכיר החטא יכה באגרופ על החזה או על הלב, כלומר אתה גרמת לי שאחטא". המשנה ברורה מעדן מעט את דברי רבי עקיבא. אין כאן התרסה ישירה כלפי הקב"ה

4. אורח חיים תרז, ג, ס"ק יא.

אלא כלפי היצר הרע שהתיישב בין שני מפתחי הלב⁵. היצר הרע מפתה אותנו ונוטע בנו רצונות פסולים וחשקים אסורים, ולכן צריך להכות בו חזק: "אשמנו, בגדנו" - רק משום שאתה, היצר הרע, גרמת לנו לסור מן הדרך. "גזלנו" - רק בגללך. כל החטאים שלנו בכלל לא קשורים אלינו, אתה האשם הבלעדי. אם עד כה חשבנו שיש הלקאה עצמית באמירת "אשמנו, בגדנו" - עתה מסתבר שלא את עצמנו אנו מלקים אלא את היצר הרע. המשנה ברורה יוצר כביכול נתק בין האדם לבין יצרו. אני צדיק, אבל הלב שלי עושה קצת בעיות לפעמים. זה הזמן להעמיד אותו במקום. ולכן לשיטת רבי עקיבא לא צריך כלל לפרט את החטא, שכן החטא הוא רק התוצאה של התהליכים שהובילו אליו. גם בחטא העגל אין פירוט, שהרי לא נאמר "עשו להם עגל" אלא "וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב" - להבהיר שהחטא שחטאו בזהב נגרם רק בגלל היצר הרע שהקב"ה נטע בהם.

כמובן שצריך להיזהר, ולא להתבלבל ולהתנער לגמרי מאחריות. אומנם היצר הרע הוא המסית הראשי, אך לאדם יש בחירה חופשית אם להיעתר לפיתוייו או לדחותם מעליו. מטרתו של הווידוי היא קבלת אחריות על המעשים, ולכן רבי יהודה בן בבא תובע לפרוט את החטא לפרטיו ולהפנים את האחריות האישית של האדם על מעשיו.

חז"ל אמרו ש"שאול באחת ועלתה לו, דוד בשתים ולא עלתה לו" (יומא כב, ב), כלומר שאול חטא חטא יחיד ובשלו נאלץ לוותר על המלוכה, ואילו דוד חטא שני חטאים ואף על פי כן המשיך למלוך. הגמרא מבררת מהם חטאי שאול ודוד המדוברים: "שאול באחת מאי היא? מעשה דאגג". חטאו של שאול היה שלא הרג את אגג מלך עמלק, וחטא זה עלה לו במלוכה. "דוד בשתים מאי נינהו? דאוריה ודהסתה". שני חטאיו של דוד היו שליחת אוריה למות במלחמה כדי לקחת את בת שבע אשתו, וספירת עם ישראל - שהביאה למגפת דבר

5. "אמר רב, יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב" (ברכות סא, א).

שהרגה בעם⁶. מדוע הביא חטאו של שאול לסיום מלכותו, ואילו חטאיו של דוד, שייתכן שהיו חמורים אף יותר, אפשרו לו להמשיך ולמלוך?

נראה שהתשובה טמונה בתגובתו של שאול לחטאו לעומת תגובת דוד לחטאיו. שאול ודוד היו שניהם גדולים ועצומים, אולם שאול לא הודה מייד שחטא אלא ניסה להצדיק את חטאו. דוד לעומתו קיבל מייד את מלוא האחריות ואמר "חָטָאתִי לֵה'" (שמואל ב יב, יג).

אגב, אפשר ללמוד מכאן עקרון חשוב מאוד בזוגיות. לא אחת מתגלעים ויכוחים בין בני זוג. צד אחד מאשים את רעהו בדברים שלא היו לשביעות רצונו, ותגובת הצד המותקף היא שתקבע לאן יתגלגל הוויכוח. לדוגמה, אני משתדל כשיש לי זמן לעזור בבית ולשטוף כלים. אלא מה? כשאני שוטף כלים אני עושה את זה במבצע "אחד פלוס אחד" - כלים פלוס רצפה. מסתבר שאשתי פחות מתלהבת מהמבצע... היא לא מבינה למה כל הרצפה מלאה מים כשאני שוטף כלים. היא דורשת שאחליט: או כלים או רצפה. אני יכול לנסות ולהתגונן - בסך הכול רציתי לעזור, השתדלתי מאוד לעשות את זה כמו שצריך... אבל השיטה הכי טובה היא פשוט לקבל אחריות. נכון, לא הייתי בסדר, סליחה, אשתדל הרבה יותר בפעם הבאה.

מניסיון, זה מוריד מאוד את מפלס הדין. אומנם לא קל להודות שלא הייתי בסדר, הרי אנחנו תמיד רוצים להרגיש שאנחנו מאה אחוז, אבל ברגע שעוברים את המחסום הזה רוב הבעיות נפתרות מעצמן. וזה הכוח של הווידוי. המהות הפשוטה של הווידוי היא קבלת אחריות, לא האשמה של אחרים. זה בסדר להגיד שאני לא בסדר.

6. חטא זה נקרא "חטא דהסתה" משום שמסופר שה' הסית את דוד למנות את העם, ודוד הוסיף וחסא: "וַיִּסֹף אֶף ה' לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסֹּת אֶת דָּוִד בְּהֵם לֵאמֹר לֶךְ מִנֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה".

שיטת המהרש"א

ראינו קודם שהגמרא מנסה ליישב את הסתירה בין שני פסוקים -
 "אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פְּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה" (תהלים לב, א) ו"מִכֶּסֶה פְּשָׁעוֹ לֹא יִצְלִיחַ"
 (משלי כח, יג) בשתי דרכים:

א. "הא בחטא מפורסם [שאין לכסותו] הא בחטא שאינו מפורסם
 [שיש לכסותו]".

ב. "כאן בעבירות שבין אדם לחבירו [שאין לכסות] כאן בעבירות
 שבין אדם למקום [שיש לכסות]".

כמה שורות אחר כך בגמרא למדנו שרבי יהודה בן בבא מוכיח
 מחטא העגל שצריך לפרט את החטאים, ורבי עקיבא דוחה את דבריו
 ומביא לראיה את הפסוק "אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פְּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה" - שלדברי
 הגמרא לעיל נאמר על חטא שאינו מפורסם. והלוא אין חטא מפורסם
 יותר מחטא העגל!?

כך מקשה המהרש"א: "לעיל מוקמינן ליה דוקא בחטא שאינו
 מפורסם, והכא בעגל בחטא מפורסם הוה!" ותשובתו: "ויש לומר דרבי
 עקיבא סבר דאפילו בחטא מפורסם דטוב לו שיודה על חטאו, מכל
 מקום אין צריך לפרט החטא". רבי עקיבא סובר שאפילו בחטא
 מפורסם, שלמדנו שאין לכסותו משום "מִכֶּסֶה פְּשָׁעוֹ לֹא יִצְלִיחַ" -
 אפילו בחטא כזה אין צריך לפרט. יש להודות בחטא, לומר "חטאתי
 ועשיתי כך וכך", אך אין עניין להוסיף ולפרט לפרטי פרטים.
 אם כן לדעת המהרש"א אפילו בחטאים מפורסמים רבי עקיבא
 מעדיף להביט קדימה ולהמשיך הלאה ולא לנבור בפרטי החטא.

הלכה למעשה

המחלוקת בין רבי עקיבא לבין רבי יהודה בן בבא ממשיכה למחלוקת
 בראשונים.

בעל הטורים, רבי יעקב בן אשר, מבדיל בין עיקר הווידוי לתוספות

שנוספו עליו:

ועיקר הוידוי הוא "אבל אנחנו חטאנו", אלא שנהגו לומר גם שאר דברים כגון "מה נאמר לפניך" ו"אתה יודע רזי עולם" ו"על חטא" ו"על חטאים" ו"א־להי עד שלא נוצרתי".... (טור אורח חיים תרז).

עיקר הוידוי הוא קבלת אחריות: "אבל אנחנו חטאנו", זהו. כל השאר הם תוספות. גם בתשליך קרה תהליך דומה, וחמש השורות של פסוקי התשליך הפכו בסידורים לארבעה עמודים מלאים.

ובאשכנז נוהגין לומר על חטא על סדר אלפא ביתא ומפרטין בו החטאים, וכך כתב רב עמרם, וכך כתב הרמב"ם ז"ל, והר"י כתב שצריך לפרט החטא.

באשכנז נהגו לומר את הוידוי המוכר המפורט לפי סדר האל"ף-בי"ת - "אשמנו, בגדנו, גזלנו... תעתענו", ו"על חטא שחטאנו לפניך" באונס וברצון, בבלי דעת, וכך בכל האותיות.

בדורות האחרונים הופיעו עוד תוספות המבארות ומפרטות את סוג החטאים הקשורים לכל אות. ישנם דפי פירוט שונים, וסוג החטאים המפורטים בהם מתגוון על פי בית המדרש שיצר אותם (אכלתי בלא ברכה, ביטלתי תורה, התגאיתי, התרשלתי בלימוד אמונה, לא עצרתי לטרמפיסטים...).

לאחר תיאור מנהג אשכנז מוסיף הטור:

ובספרד אין נוהגין לאומרו, וכן נראה שאין צריך לפרט החטא, שרבי עקיבא אומר שאין צריך לפרט החטא והלכתא כדבריו.

הטור מכריע במחלוקת בין רבי עקיבא לרבי יהודה בן בבא שההלכה כרבי עקיבא, על פי הכלל המופיע במסכת עירובין (מו, ב): "הלכה כרבי עקיבא מחברו".

הבית יוסף, רבי יוסף קארו בפירושו על הטור, מצליח בגדלותו לשזור יחד את השיטות השונות ולהטיל שלום בין כולם. ראשית הוא קובע: "ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרא"ש הסכימו לפסוק כרבי עקיבא הכי נקטינן".

לדעת הבית יוסף הואיל והרי"ף והרא"ש, שני עמודי עולם, פסקו הלכה כרבי עקיבא - כך יש להכריע, ומשמע שאין צריך לפרט את החטא. אולם בכך לא הסתיים הדיון, והבית יוסף מוסיף מייד: "ומכל מקום נראה שאם רצה לפרט החטא הרשות בידו". כיצד מתיישבת תוספת זו עם שיטת רבי עקיבא?

לפני שקראתי את הבית יוסף חשבתי שרבי עקיבא אוסר לפרט את החטא, שהרי נאמר "אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פְּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה". הבית יוסף קורא אחרת את דברי רבי עקיבא ומציע שתי דרכים לפרשם:

א. "ומכל מקום נראה שאם רצה לפרט החטא הרשות בידו, דרבי עקיבא לא אסר לפרט החטא ולא בא אלא לומר **שהוא יותר מאושר מי שאינו מפרט חטאיו**". רבי עקיבא לא אמר שאסור לפרט את החטא. מותר לפרט, אך המכסה את חטאיו הוא המאושר. לפי הבית יוסף המחלוקת בין רבי עקיבא לבין רבי יהודה בן בבא אינה כה קוטבית כפי שהיה נראה בתחילה. רבי יהודה בן בבא אומר שצריך לפרט, ורבי עקיבא אומר שמי שאינו מפרט - אשריו.

ב. "ועוד דאפשר דלא אמר רבי עקיבא אלא דמפרט אותם בקול רם, אבל בלחש שפיר דמי למיפרט כדי שיתבייש יותר, ואכתי כסוי חטאה הוא כיון דאינו נשמע לבני אדם". יש הבדל בין פירוט החטא בקול רם לבין פירוטו בלחש. רבי עקיבא לא התייחס לעצם הפירוט אלא לכיסוי או לגילוי. מי שמפרט את חטאו בלחש עדיין יכול להיות "כסוי חטאה". חטאו עודנו מכוסה אם לא פרסם אותו ברבים, כי הוא נשאר בינו לבין בורא

עולם. אדרבה, תפרט, תתבייש, תתחרט בינך לבין הקב"ה.

יש נפקא מינה גדולה בין שני התירוצים של הבית יוסף. לפי התירוץ הראשון עדיף לדעת רבי עקיבא לכסות ולא לפרט, ואשרי המכסה את חטאו ואיננו מפרטו. לפי התירוץ השני ההפך הוא הנכון, יש עניין לפרט - אך בלחש. כך או כך, כיסוי החטא איננו התנערות מאחריות אלא החלטה להמשיך קדימה ולא לטבוע בעבר.

כיצד ננהג הלכה למעשה?

נעיין מה נפסק להלכה בשולחן ערוך: "אין צריך לפרט החטא, ואם רצה לפרט הרשות בידו, ואם מתוודה בלחש נכון לפרט החטא"⁷.

אפשר לחלק את פסיקת השולחן ערוך לשלושה חלקים:

1. "אין צריך לפרט החטא". זהו עיקר ההלכה. על פי ההלכה אין שום חובה לפרוט את הווידוי לפרטי פרטים ולהוסיף את כל החטאים האפשריים בכל אות.

2. "ואם רצה לפרט הרשות בידו" - אם מישהו מרגיש צורך לפרט, מותר לו. אולי זה עוזר לו להשתחרר מהעול הכבד, או אולי בדרך זו הוא מפנים שגם אם שינה פה ושם מן האמת או לקח משהו שאיננו שלו - היו אלו מעידות חד פעמיות, והוא איננו גנב ואיננו שקרן, כפי שביארנו.

3. "ואם מתוודה בלחש, נכון לפרט החטא". מי שמרגיש צורך לפרט, יופי, השולחן ערוך זורק לו זריקת עידוד. תתוודה בלחש - ותפרט. אתה עושה את הדבר הנכון. יישר כוחך.

וכך כולם שמחים. מי שאינו רוצה לפרט יודע שהוא נוהג על פי ההלכה. מי שרוצה לפרט - הרשות בידו, ואם הוא קצת מבולבל ואיננו בטוח אם ראוי לו לפרט, הוא מקבל חיזוק: בלחש נכון לפרט.

7. אורח חיים תרז, ב.

התכלית של יום הכיפורים

כשמגיעים לתפילת נעילה אחרי יום שלם של תשובה ותפילה תמיד מפתיע לגלות שהווידי כמעט נעלם. הווידי בנעילה קצר מאוד, וזה מוזר - דווקא בתפילת נעילה, בהזדמנות האחרונה לתקן את כל מה שלא הספקנו, דווקא אז אין ווידי? הלוא לכאורה זה הזמן המדויק לווידי הארוך ביותר, העוצמתי ביותר! ארון הקודש פתוח, שערי השמיים טרם ננעלו, איזה כוח יש לווידי בשעה כזו! אך לא, דווקא עכשיו צריך למהר, להספיק לסיים את תפילת נעילה כשהחמה בראש האילנות. אי אפשר להשתפך לפני ריבוננו של עולם. איזו החמצה! מה המהירות הזאת?

הבנת שיטתו של רבי עקיבא מאפשרת להביט באור חדש על תכליתו של יום הכיפורים, המגיעה לשיאה בתפילת נעילה. מדוע אין לפרט את החטא?

מפי אבי מורי הרב שאול דוד בוצ'קו שמעתי שלושה נימוקים:
א. קצת ענווה. האדם צריך לסגל לעצמו ענווה בסיסית כלפי ריבוננו של עולם, להתבייש בחטאים שחטא ולא לנפנף בהם. חטאתי לפניך, ריבוננו של עולם, ואני כל כך מתבייש עד שקשה לי אפילו להעלות את חטאיי על דל שפתיי.

ב. ההחטאה שבחטא. החטא הוא למעשה החטאה של מטרת החיים במעשה לא ראוי, ועצם העובדה שחטאתי ממחישה עד כמה אני חסר. מתוקף היותי בן אדם אינני מושלם, ואף שאני משתדל מאוד אני חוטא פעם אחר פעם. גם אם אפרט את כל החטאים שאני זוכר לא אצליח לכסות עשירית מכל מה שעשיתי השנה. ולכן עדיף שלא אפרט ולא אשלה את עצמי שהצלחתי למחוק את כל הרשימה ושעכשיו אני צדיק. אני אדם עם יצרים, ואכן חטאתי, אך אשתדל להיות טוב יותר בשנה הבאה. אני שואף להתקדם, וברור לי שלא אהפוך מרגע זה למלאך מושלם.

האמירה הכללית שחטאתי היא המבטאת את הרצון להתקדם, ואילו הנבירה היתרה עלולה לטעת בי תחושת כזב שסיימתי את הניקוי והכפרה ושמעתה אני מושלם.

ג. עת לגדול. אם נודה על האמת, לא נעים להיות עסוקים בחטאים. החסידים אומרים על הפסוק "סור מִרַע וְעֲשֵׂה טוֹב" (תהלים לד, טו): איך סרים מרע? בעשיית טוב. במקום להתייטר בניסיון להיגמל מהרגלים רעים תעשה דברים טובים, ואז ממילא כבר לא יהיה לך זמן לחטוא ולהחטיא את המטרה.

ארבעים יום נברנו בחטאים לפי כל השיטות, הכינונו על חטא, הכרזנו שבמהותנו אנחנו זהב טהור ורק היצר הרע השיאנו לחטוא, קיבלנו אחריות שלא נהגנו כשורה - והינה מגיעה תפילה נעילה, שיא השיאים של יום הכיפורים. אנו עומדים לפני ארון הקודש, נושאים עינינו לשמיים ומבקשים להביט קדימה לשלב הבא, להתחיל שנה חדשה ולהעפיל בה אל הפסגה הבאה.

רבי עקיבא מברר לנו אפוא כי נקודת השיא של יום הכיפורים איננה החיטוט בעבר אלא היכולת לצעוד קדימה ולפתוח דף חדש!

לסיכום

ימי התשובה תובעים מאיתנו שתי תנועות, ששתיהן חשובות ולשתיהן יש מקום: מצד אחד חשוב לקבל אחריות על מעשינו, להבין ששגינו ולהודות שלא נהגנו כראוי. מצד שני חשוב להביט קדימה ולזכור את אשר אנו אומרים יום יום בברכות השחר: "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא!"

רבי יהודה בן בבא תובע מאיתנו לומר את האמת, להתייצב מול מעשינו ולקבל עליהם אחריות. רבי עקיבא דורש מעימנו להביט קדימה בלי לנבור בעומק חטאי העבר. שתי התנועות באות לידי ביטוי גם בפסיקת השולחן ערוך בנוגע לוידוי על חטאי העבר: "עונות

שהתודה עליהם ביום הכיפורים שעבר ולא שינה עליהם, אפילו הכי יכול לחזור ולהתוודות עליהם"⁸. אם התוודה אדם על חטא מסוים ביום הכיפורים הקודם ולא שב לחטוא בו, מותר לו לשוב להתוודות עליו אם זהו חפצו - אולם אין זו חובה כלל.

ההלכה מכירה במורכבותה של נפש האדם ומאפשרת לכל אחד להכריע על פי הלך נפשו אם נכון לו לחזור ולהתוודות או שהוא מעדיף להניח לעבר ולהאמין שחטאו התכפר. האחד מרגיש שהוא מתקדם מחזרה מרובה על הדברים ושכל וידוי מחזק אותו בתהליך חזרתו בתשובה, ואילו האחר חש בצורך להשלים עם העבר ולהמשיך הלאה. מבנה הנפש שונה מאדם לאדם, והתגובות למאורעות שקורים בחיים ודרכי ההתמודדות עימם משתנות מאיש לרעהו. שתי הדרכים נכונות ויש מקום לזו ולזו.

יהי רצון שנזכה בעזרת ה' לבחור את דרכנו מתוך ידיעה שאנו זכים וטהורים במהותנו, לקבל אחריות על מעשינו ולמעלה מכול - להביט קדימה ולהוסיף הרבה טוב. כשעסוקים במעשים טובים יש פחות זמן לחטוא, וממילא יש כוח להתרומם, להתקדם ולהוסיף אור בעולם.